

Жарко ЂУРОВИЋ*

ЈЕЗИК КАО КРЕАТИВНА ОКОСНИЦА У РОМАНИМА МИРА ВУКСАНОВИЋА

Апстракт: У ова два романа Мира Вуксановића језик се јавља као пресудан услов у ткању приче и причања. Романи су саткани од животних сегмената анегдоталног типа. Садрже у себи поред нарацијске свјежине и дискретну филозофску окосницу. Језик им је омогућио богатство досјетилачког фактора па се причања у роману могу донекле прихватити и као живо писана пословичка исказност.

У размаку од свега неколико година, познати писац Миро Вуксановић објавио је два изванредна романа о црногорском поднебљу. У њима је, на себи својствен начин, надахнуто и слојевито, обликовао свијет својих семољских завичајника, користећи притом лексику која је заборављена или мање позната и која представља наше непроцјењиво духовно благо.

Ови су романи добили највећа признања, од Нинове до Награде Мирослављево јеванђеље.

ОТЈЕЛОТВОРЕЊЕ ЖИВОТА ПУТЕМ ЈЕЗИКА (О Семољ јори)

Литератури је својствено да мијења и обогаћује природу израза, ваљда зато што се претходни истрошио или је на путу да се истроши. Истина, израз почива на матрици језика, који пружа ствараоцу могућност непрестане експлоатације, разумије се, ако је у њега ситуирао постојане креацијске постулате.

Може нам се у први мах учинити да је Миро Вуксановић у *Семољ јори* трагао само за суштином језика. Било би тако да га је свео на строгу рјечничку позицију. Он му је подарио ширу значењску

* Академик Жарко Ђуровић, Црногорска академија наука и умјетности

основу — увео га је у причу, с циљем да је појмовно дифузује и смислено оживотвори. Језик у литератури и нема других захтјева сем ових. Није их имао ни Вуксановић пишући *Семољ ѿору*, створивши је као роман о ријечима. Многе од њих биле су изван оптицаја, потопљене плимом новог конверзационог система, највећма модификованог у градским срединама. Те су средине, и сами знамо, немарне према благој језичке традиције, у којој лежи и богатство говора и дубина мудрости.

Вуксановић је посегао за тим феноменима и учинак је био веома плодноносан. Није се поводио за објашњењима шта поједине ријечи значе. Он их је ставио у језгро фабуле као носиоца радње. А радња је у правој причи продужени облик субјекта, чије је дејство веће уколико је успостављена његова чвршћа пропорционализација са захтјевом визије. У примјеру ауторове прозе опис је занемарен (мада и он постоји) на рачун вјеште дистрибуције симбола и слика као неизбјежних коопераната приче.

У њу је уграђен и иронијски елеменат као врста скривеног пријекора (*Наузнак, Сичија, Новићак, Јашћерица, Ленѿа* и друге).

Јер ако се човјек не умије шалити, не зна ни живјети. У многим Вуксановићевим причама налазимо брижнике и пустолове, видовњаке и замлате, часнике и протуве. Цијела галерија ликова „стационара“ у овом роману-досјетци, који се постарао да претражи све оно што се налази у бићу једног беспутног краја. У првом реду језик — онај који се дуго претакао, за зимских ноћи уз огњиште и ватру.

Као што је у свакој алгебарској једначини смјештена једна слика, тако је и у ауторовим причама, њих 878, смјештена по једна или више судбина, обично тамно тонираних, да је човјеку једино остала ријеч да се од невоља и удеса брани. У причама сријећемо спонтане евокацијске изливе, који се одигравају у трену, што се оно каже, дим у дим. Као рецимо у причи *Миндрос*, и не само у њој, него и у многим причама дијалогизованог смјера и провокативне акордизације. *Ни красћи се не може ако луча нема. Њеѿа ће лојуже окривити ако се крађа оћкрије!*

Којим језиком прича Миро Вуксановић? — Поетским језиком, којим би другим. Провјерите његово гласовно ткање. Лирски је меко и маштовито. Извршена је неопходна селекција лексема који, уз сву поузданост мисаоног спектра, посједују и наглашене звучне потенцијале. Они омамљено дјелују: *лукомача, јесенишће, жиљњевица, ѿвромрачје, саѿорељак, бесћијуша...* Поетски језик често је језик

старине. Временом се брусио, озвучавао и због налета нових говорних саставница запретавао у дубине памћења, да би отуда, уз посредство истраживача, боље рећи језичког исцјелитеља Вуксановића, поново васкрснуо у свој својој раскоши, у анегдоти или причи, будући да су оне, бар до сада, биле спасоносна веза са животом у крајевима какви су Семољ гора и друге недођије.

Мислим да велики утицај на језик и на његово обogaћење имају егзистентни услови. Уколико су тежи, језик постаје одрешитији и дејственији. Зашто? — Зато што садржи богате слојеве искуства. У Вуксановићевом роману ријеч означава и симбол, а симбол сам по себи протече значење до могуће, што ће рећи до откривалачке слике живота.

Мени је *Семољ њора* открила многе непознатице, не само у језику, који је основа дјела, него и у природи људи који живе под њеним загонетним флорним огртачем. То су људи сумњичаве нарави: јогунасти, јаки и крхки у исто вријеме. Филозофи по манифестовању, незаситници у хтјењима и сновима. Живот их је таквим учинио, а ријеч им је омогућила да остану узорак несрушеног мита.

Очито је да Вуксановић на литературу гледа кроз сочиво језика. Сјетимо се његовог *Морачника* и мозаичног романа *Далеко било*. Тај је језик отворен за човјекову драму, која га сналази и са којом се васцијели живот носи, У пишчевом примјеру језик се креће у више праваца подједнаке важности. Помињем и његово кретање од значења ка звуку и обратно, али ми се највише допада кад поприма обиљежје симболизовања. Таква његова усмјереност даје највеће креативне ефекте. Писац је тога био свјестан, па је симболима најчешће навјешћивао склоности и начела својих завичајних племенштака.

Лажна питања разликују се од правих. Довољна је брзопотезна реплика да се то уочи. На томе плану аутор се налази у улози детектива који открива гдје се шта мути и чија рука треба то да разбистри. Разрјешење се налази у доскочици која је лијек људској главобољи.

У подједнакој мјери важан је онај који говори и онај који слуша. Писац се ту налази у улози „разводника”, разумијевајући обје одлике. У њих је, примијетили смо, уграђена „спирала” надгорњавања. Када их срећа не дотиче, ријечју дозивају сврху живљења. Овај Вуксановићев роман иницира успостављање таквих типолошких својстава.

Како сам склон критичким слободама, ја бих ове Вуксановићеве приче назвао и једном врстом есеја из антрополошке сфере, али тако што имају приповједну форму, произишлу из ризнице народног предања. Овдје се и наравијско и семантичко налазе у истој жижи. Једно друго условљавају и пуне садржајем по својству спојених судова. Није ли и народна прича рађена на сличној матрици, а Вуксановић се у дјетињству имао прилике наслушати таквих прича и догодовштина их провјеравати кроз огледало стварности. Оно што запада у око, то су истовјетне заокупљености бременом живота, мада су веома велике разлике у комуникацијском смислу. Град све више протјерује језичко насљеђе, отуђујући се од њега.

У причама писац користи биографски елемент код ослојавања и динамизовања радње, будући да се биографско мијења из лика у лик, чинећи од тога упечатљиво психолошко стање. Између осталих и оно које се тиче фолклорних препознатљивости. Треба истаћи да језик и фолклор настају и развијају се узајамно.

Ми видимо какав је дом ауторових завичајника у Крњој јели, шта је у њиховом посједу, шта их опсиједа, како се друже и раскидају везе, како опште међу собом. Морамо истаћи генетичку оригиналност језика, коју је писац аутентично и смјело пренио у записане саге. Живот једног краја овдје је сабран и преломљен кроз призму обичајних одлика, рекао бих стваралачки стрпљиво и савјесно.

Неке се приче развијају у шаљиве прелудијуме. Некога насамарити, значи изборити се за примат у селу. Тако је и кад се неко добро учини, такав се по лијепој причи упамти. Упамћење је овдје живописни биљег и особена функција. Понекад приче добијају карактер лакрдијашких бесједа, са фабулацијском основом или без ње, исказане рјечито. Понекад и са примјесом скепсе. Чешће са нотом подсмјеха.

У овој прози постоји једна необична трепља која покреће биће да магновења стања претвара у животне реалије. Та трепља је, да поновимо, језик, а Вуксановић зна да он прима све осцилације у расположењу и артикулише их као облик својеврсне фасцинације. Писцу предстоји да их утка у причу, давши јој неопходан психолошки ослонац. Вуксановићева прича има ниво врења, настао превасходно у конфликтним ситуацијама. Скоро да свуда влада несугласје између особа из истог генерацијског круга. Живот је само смислен у спору, јер се њиме може једино провјерити властити виталитет. Конфликт овдје не означава само међусобне односе спореника,

него и њихов однос према стварности, која је, по правилу, у знаку закинутости. Вуксановић помоћу ријечи разбија затвореност свијета. Он их је веома Вјешто ситуирао у рјечник необичног типолошког својства, али не само као лингвистичку него и као филозофску постулацију.

Отуда је њихов ехо гласнији, а понорност дубља. Није важно да ли су ријечи исказане у монолошком или дијалошком кључу. Важно је да су дејствене и да садржавају блиставе дојаснице о перипетијама живота. Писац ће и од обичне опазице да ствара необичан доживљајни стимуланс и да преко оне малочас поменуте језичке трепље додирне судбинске тангенте живота: *биџи или не*. Знам да такав гест происходи из наше епске традиције, која има више типолошких слојева, а најважнији је онај о људској жртви за узвишене људске идеале. Та епска традиција наглашено струји и у *Семољ ѿри*, нарочито ако се потенцира врлина људског карактера. Разумије се да ријеч није сама себи довољна. Њој је потребна тема. У теми потврђује своју носивост. Даје причу боју и значење. Иако су приче дате у облику скице, оне искажу све што је требало рећи. Најчешће кроз дијалог, будући да се појам егзистенције може у њему најбоље открити. Нећемо рећи да је овдје ријеч о некој врсти новог приповиједања, али ћемо ипак устврдити да се аутор није лишавао и помало надреалног комбиновања ироније и парадокса и тако у неким цјелинама остварио врсту изврнуте приче, која у народном предању постоји као духовита мозгалица. Од имена се може направити глагол филозофичне спрегнутости (Ђилац — ђиласнути). Ђиласнути — значи огласити се на необичан, рекао бих опасан начин. Језичка провокација постаје приповједни флуид. Онај који причу даје суштину и дубину. И тај је феномен преузет из народног насљеђа, само што га је Вуксановић овдје стваралачки персонализовао. Дао му идентификациони биљег.

Није важно да ли се то односи на сјенчење спрдалачких или неких других призора. За нас је важно да они сијају јаким унутрашњим сјајем, чак и када посједују нихилистичку црту. Таква је, уосталом, природа *Семољ ѿри*. Пуна жеке, вихора, наслага, загонетности, пркоса. Те особине пренијете су у биолошко биће Вуксановићевих завицајника. Они и снове обликују у ријечи, не би ли тако заштитили своју имуност на зло и неприлике. А живот је од зла саткан.

Ваља изнаћи формулу битисања и према њој се равнати. Вуксановићеви јунаци, сви заредом, знају да се носе са неприликама. Ри-

јеч је спасоносни лијек за њих. Нема тренутка, а да се она не демонстрира, макар и као ругалица. Дакле, ријеч је главни јунак овог романа. Рећи ћу да је она расвјетљивач нимало лаке судбине Семолгораца, чија је патња легитимни принцип душе, коју они надрастају личним инатом, том најчуднијом брусилицом живљења. Ријеч је о егзистентном инату који надвисује све друге једначине живљења. Вуксановић је са тог изворишта захватао истине и претакао их у литературу највећег ранга.

НАРАЦИЈА И ГОВОРНО НАСЉЕЂЕ

(О „Семољ земљи”)

Ако се за нечим трага, трага се за циљем отварања спознаја. И за казиваоца и за слушаоца то је трагање од изузетног значаја. Њиме се остварује присност за нечим што нијесмо знали или смо га „видјели” у слућењу.

Како је предмет овог текста Вуксановићев роман „Семољ земља”, трагање за спознајом у ствари значи трагање за ријечима. Којим ријечима? — Онима које су се скриле под наслагом давних језичких обриса, тражећи у њима своје право смисаоно отјеловљење.

Такве ријечи Вуксановић веома смјело разоткрива, дакако путем поетских сублимената. Оне стационарирају у говорном насљеђу као непотпуно дефинисана материја. Писац их објелодањује као нешто што ће у комбинацији са маштом егзистирати као насушни медиј приче. Та прича проистиче и из топонимска знака, који је одвајкада путоказ за смислене и друге ентитете, будући да се говором, његовом специфичном бојом, исказује њихова постојана присутност и одређење. Рећи ћемо са својством пуне властитости. И увијек са наумом да зрачи људске суштине. Патњу у првом реду, јер је њома импрегниран сав догодбени живот, посебно у затвореним срединама каква је „Семољ земља”.

Језик представља вјерни отисак средине. Њој је Вуксановић додијелио улогу посебне гласности, гдје је алузивни и гротескни фактор њихов стварни покретач. Људе и језик прате облици најпунује зависности. С разлогом помињемо Хајдегерову опаску *да је људско у својој суштини језичко*.

И писац се држао сличног гледишта кад је исписивао „Семољ гору” и „Семољ земљу”. Ми до сада нијесмо имали књиге таквог жанра и таквог значења. Азбучник је узет као својеврсни застирач

приче о ријечима. Оне се рађају и множе по систему „спојених судова”. Колико ријечи толико фабулацијских маркација. Да би опстале, морају да „покрију” узрочнике свога настанка. Тек су тада спремне за флукуацију, за исказно. Ријеч мора бити изазвана.

Једино се тако домашује сврховитост. Са таквом моћи њена се тајновитост поистињава. Добија флуид истинског посвојења.

Не учествују у творењу ријечи само укрштенице семољског живота. И сам им писац домаће доживљајне атрибуције као посебне видове фантазијског контекста. Сабрао их је у 909 мањих цјелина. Свака од њих је једновремено индивидуална и заједничка. Одјевене су селективним ријечима. У питању су ријечи које је матрицирала инокоштина. Што је она била већа, то је зглашеност међу њима бивала очитија и изворнија. Многе ријечи имају имплицативе *далекости*, али их је писац, посредством инвенције, учинио *близином*.

Сама природа „Семољ земље”, њен разуђени рељеф, обликовала је адаптивност својих људи према суровостима живота, а одатле, из тог замрачја, исплела филозофију одржања. Она се огроздила у ријечима у виду чврстог ослонца. Сва висја, покривена горјем и каменом, имају у роману име. Каквог су изгледа таквог су имена. Највише су врлетна. Искуство нас учи да врлетност најприје сустиже имгинација. Гледано са тога становништа запажамо да се пред писцем *оћворило* обиље фантазијског свијета. Он га је вјешто удијевао у нарацијску иглу и њоме „прошивао” судбине ријечи и судбине људи.

Насумице отварам 178. страну. Тамо читам: *Каменик*. Да ли је то узвисје или нешто друго? Рекао бих да је у тој ријечи саображено више смислених индикатива. Издвајам онај клетвеничког типа: *злоок* и *смрћнорек*. Може се само у мрчави породити. Прича се односи на сина јединца који мајку уједа за срце. Толико је био несин, да није могла опрост дати. Камен је за њу сибол за ништавило.

Вуксановиће ријечи *ћућују* кроз семољску нигдину и свугдину. Писац свакој илузији и слутњи тражи и налази поријекло. Прекрива их искуственом опаском да се не би обезличиле. Таква постала је мамац за ријечи у распону од *Аналеџа* до *Шчејачаре*. Првом се именује баксузлук, а другом зло. У семољском амбијенту стољећем се „клате”. И многе друге ријечи сличног су набоја. За нас је важно да им је писац нашао траг и извршио његово објелодањење. Траг ријечи је подешен узрочнику настајања. У питању су обично невоље које задесе човјека.

У причама је украсног најмање. То би се разилазило са суштаственим које прича треба да садржи. Очигледно је да писца занима драма, без кулиса. Шта су ту ријечи? — Оне су носач драме. Кроз њу провијава алузивни или пародијски дах.

Вуксановић је у роману заокупљен болном душом смртника, свјестан да у болу нема minulости. Бодлер, као ненадмашни сеизмограф бола, спознао је живот као вјечну клопку, у којој је ситуиран човјеков ужас. Није ли „Семољ земља” нека врста егзистентне траке гдје се тај ужас дуго „намотавао”. Намотан остао би без кућишта да му писац није дао чврсте (језичке и нарацијске) подзиде. Учино га отпорним на налете све очигледнијих мразишта.

Ријеч је о језику који је у архаици очувао колоритност. Алузија је у роману један од незаобилазних чинова говорења. На њој писац инсистира као на круцијалном чиниоцу. И збиља, алузијско се јавља у увијек новој инсценацији. У некој врсти игре гдје је важније борење од самог исхода. Семољцима је суђено да бивакују на стрминама и мрчавама. Највише је стрмина у људској ћуди!

Ако обратимо пажњу на то како писац прича причу, уочићемо да се он служи анегдотским кореспондентом. Читаоца брзо уводи у радњу, гдје се користи тзв. „водоравна спона”. Иза тога слиједи „устрмљавање” нарације. При томе се не изоставља дијалогски дискурс. Он динамизује причање и условљава многе обрте у исказу. Па ипак, то не бисмо назвали нормом. Њу писац нарушава увођењем других експликатива. Највише оних који посједују поетску супстанцију. Мислимо да је тај експликатив најефикаснији у комуникацијском смислу. Писац је водио рачуна да га што издашније примјењује. Ваљда због његове контрастне перспекције и танане визуелизације предметног слоја.

Како је све у „Семољ земљи” саздано од тлапње и неспокоја, скоро да се у њеном залеђу не уочавају ливадска и шумска цвјетања. Мука их је закрилила, иако знамо да је стаза кроз живот лакша ако се, бар на часак, семољско цвјетање настани у очима. Једноставно, писац својим завичајницима не да да предахну. Ако би предахнули, избрисали би многе слике мучног живота. А они би хтјели да се оне обзнане, кроз памћење и ријеч. Аутор је преузео њихов наум. Шта га највише провоцира у заручју семољског мрака? — Па свакако демонијум стрме стазе и забринутог човјека. Они су спретно сабрани у атласу приче. Њени јунаци муњевито реагују на сваки изазов живота. Природно је што се лукаствима даје премоћ. Брже за-

лијече рану. И спретније оштре сјечиво борења. У семољском миљеу надгорњавање је постало врста занимања. Надгорњава се вис са висом, сусјед са сусједом. Шта се са тиме постиже? — Надгорњавањем се надвисују мучнине живота. Безброј је прича са таквим (трауматичним) коријеном.

Иако је Вуксановић сав предан језику, он не дозвољава да га спутају у замишљањима. Он идеју о горчини живота изводи до краја. Језик је слиједи у пуној довршености говорења. Теже је то остварити ако се говорење односи на прошлост. Оно мора да издржи и параметре садашњег мјерења. То је двоструко обавезујуће за писца. Дурбин је окренут и једној и другој страни. Оне су различите, али им је зглоб заједнички.

Стара се ријеч може подмладити ако се у њу убризга крв нове симболизације. Вуксановић је то правило успјешно примијенио и у овом роману. Из богатог „усменог архива” извлачио је неслућена језичка богатства. Не само у именичној мапи, него и другдје. Не треба много напора да се увиди да су се она прелила у мудрост. А мудрост је бездана као што је бездан и језик који је бира.

Прича је памтљива ако је понијета маштом. Машта не своди причу на обавезну разрјешницу. Она се дограђује и у свијести читаоца. Ближе речено, она је склона ономе ко разумије њене дубинске захвате и плива њеном матицом. Предмет приче могуће је приближити ако је увеличана моћ читаоачеве рецепције. Дакле, писац изискује од читаоца оштрину духа и развијеност слуха. Ријеч је о одабраном читаоцу. Понекад је пишчева прича препуњена емотивним набојем. Постоје и други евокативни преносници сем наведеног. Истина, њих је Вуксановић имао на уму, али их је некако држао у сјенци појачаних емоција.

„Семољ земља” је роман упозорења. Она је уједно и роман привиђења и скепсе, зависно од тога шта је требало спектрирати — муку или лукавство носиоца причане драме. Можемо их третирати и као запис чуда. Као брзалицу поспрдлука. Инатлук. Горопадност. Ријеч је о животу са много жучи, а мало меда. Других неумитности као да нема. Почиње се са *Искочком* (страна 154), а завршава се са *Смиришијем* (страна 368). Ту је лоциран сав човјеков хоризонт, привикнут на стална замрачења и несанице.

Живимо са мишљу да се човјек еманира кроз своју прошлост. Овај роман и није ништа друго до мозаик сачињен од коцкица прошлости. Можда се на тај начин долази до надвременог сазнања о ег-

зистецији као фатуму. Идеја о таквој филозофији живота нашла је у роману свој пристан. Тиме не умањујемо његове вриједносне потенције. Рекли бисмо да се у роману заговара Сартрова мисао о животу као хиперболичкој сумњи. То не значи да се остало ставља у запећак живота. Појам слободности треба везати за оба феномена. Вуксановићеви јунаци деструкцијом је освајају. У томе су чак и немилосрдни, не поштеђујући ни себе,

Писац је све те маркације вјешто уводио у приповједни ток. Дао му исторични тег. И узбудљиву фиксацију. Без тих назнака прича би била недостатна, писац неувјерљив. Пишући „Семољ земљу”, Вуксановић је писао историју, гдје је језик постао главни јунак.

Нећу рећи да је писац овим романом имао намјеру да помјера прошлост напријед. Он се превасходно држао мисли да је очува путем језичке ризнице. За дух који је истражује и инкорпорира у нарацијске токове, она се не може учинити виталном ако је не слиједе идеје које су отпорне на губитак сопствености. Ријеч је о идејама опстанка у вилајетној средини, гдје језик и његове „закучкице” и „досјећања” добијају одлике начела. Не изговара се ријеч јестости због ајтера, него због нужде. Ослања се на оно што је узрокује: квргави живот.

Често нам се учини да ријеч сама себе измишља. Ако је остала на наговјестици, писац ју је домислио, дајући јој крила да лети. И у „Семољ гори” писац је на инвентиван начин, кроз причу, покупио све зрневље језика што га је „живот” просуо. Рећи ћемо да је то учинио мајсторски. Узводно, ка узишици извора.

Само кроз причу језик је могао да добије одговарајући рефлекс и живо укрштање. Писац је свој дух запућивао тамо гдје су досези били изгледни — у таложеној причи, која истрајава, упркос удесу. Прича се прича због више повода. Један од њих, мислим да је средишњи, огледа се у вољи рвања са удесом. Не бришу се слабости. Њих у „Семољ земљи” има на претек. Писац их оригинално детектује. Врцавост духа лежи у темељу сваке приче. Живот не постоји без њихове сталне обнове.

Иако знамо да недјелјиву јединицу језичког система чини ријеч (Лотман), инвентивним уносом у причу, она остварује значење. Кад то кажемо мислимо на њено удруживање са другим ријечима, подложним дијалогској или некој другој сукцесији. Вуксановић је спретан „мјешач” ријечи. Користи и појаву посебног нагласка. Она се огледа у понављању исте ријечи у другој лексичкој постави. Таква

је прича „Стрмац”. И не само она. И друге се ријечи „облизњавају” на сличан начин. Примјетне су и паузе. Оне обично настају када је ријеч гранична у смислу довршења говорног кода. Тиме желимо да кажемо да је и пауза корисна у креативном систему.

Ни аутор овог романа је не искључује. Тиме он не испољава застој, него предах ријечи, дајући новој ријечи појачан нагласак. Паузе су уочљиве у дијалогским причама. Оне чине трећину „Семољ земље”.

Употреба глаголских облика у причама је честа и разнолика. И она се врши ради појачања нарацијског поступка. Помињемо „Надражицу”, „Лакомницу”, „Ласнокос”. Можемо навести сијасет таквих примјера. Ове приче имају „унакрсну” семантичку функцију и као такве траже посебан напор читања. Гдје треба обратити пажњу? — На дисакордни положај у њима. У даљем слиједу добијају семантичко, а и ритмичко уравнотежење. Неки облик појмовне еквиваленције.

У структури Вуксановићеве приче „архаична” лексика представља главну окосницу, у којој се оврхуњава пишчево приповједно умијеће. Лако је запазити да ријечи у причама, поред заједничког означања, имају и своје семантичке специфичности. Не долази до потирања назначеног, него до издвајања њихове семантичке кодираности. Треба имати изоштрен осјећај за такву појавност. Она просто преплављује пишчев опсервацијски видик.

У формирању нарацијских сторија, све у обличја приче, ако не равноравна, јесу помажући — и приједлог, замјеница, свеза... Они су стављени у позицију да образују рељефност приче, иако су многе од њих рађене на мини-узорку и у анегдотској равни.

За сваки књижевни род можемо рећи да је сложене структуре, зависно од тога какви су му творбени удјели. Иако су Вуксановићеве приче моделоване анегдотски, оне нијесу анегдоте. Саздане су од различитих склопова, имају и баснолике репере. У њима препознајемо и поетску приклоњеност чуду и омами. Има и наглашене ликовне супstrate. Због тих карактеристика роман дјелује атрактивно.

Запазио сам да Вуксановић схвата ријеч као појмовно одређење. Међутим, оно се шири и разиђује у више других значењских врста. Од једне ријечи репродукује се више асоцијацијских појмова. Без права на збир, јер немогуће је крај појму и мисли назријети. Они се непрекидно удвајају. Као све што је под питалачким знаком. Отуда код писца налазимо мноштво асоцијацијских одсјаја у једној ри-

јечи. Све док тражи ново мјесто у појмовној визури, дејствена је. А дејствена је због тога што је отворена према другим ријечима у визијском пољу. Ријеч није само знаковни модел. Њу аутор чини заумном, што ће рећи свевидећом.

Овај роман одабрао је такву трасу за своју. Кретање по њој није било нимало лако. Изискивало је суверено господарење обликованом материјом, гдје се говорни феномен перципира као језик бескрајне непрекидности.